

COSTA BRAVA
DESAPAREGUDA

JULI VINTRÓ I CASALLACHS / AFCEC - FONTS JULI VINTRÓ I CASALLACHS

COSTA BRAVA DESAPAREGUDA

Gerard Bussot i Liñón

 efadós®

COSTA BRAVA DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: novembre del 2024

© dels textos: Gerard Bussot i Liñón

© del pròleg: Pere Barreda

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Amb el suport de:

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Autoria desconeguda / CRDI - Fons Impremta Franquet

Acrònims:

ACAE (Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà)
AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya)
AMBL (Arxiu Municipal de Blanes)
AMCE (Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries)
AMF (Arxiu Municipal de Figueres)
AMP (Arxiu Municipal de Palafrugell)
AMR (Arxiu Municipal de Roses)
AMSG (Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols)
AMTDM (Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
CRDI (Centre de Recerca i Difusió de la Imatge)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
IEFC (Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya)
SAML (Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar)

ISBN 978-84-19736-71-0

DL-B-15527-2024

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Imatges amb un fons crític

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Imatges d'una Costa Brava d'antany,
genuïna i singular

Pàg. 12

L'ALT EMPORDÀ

Entre serres, plana i aiguamolls neix
l'origen ancestral de la comarca

Pàg. 154

EL BAIX EMPORDÀ

A cavall de tres massissos muntanyosos:
Montgrí, Begur i Gavarres

Pàg. 330

LA SELVA

De la frondosa muntanya als espadats
que davallen arran de mar

Pàg. 374

ÍNDEX ONOMÀSTIC

Pròleg

IMATGES AMB UN FONS CRÍTIC

Pere Barreda, Cronista i col·leccionista de fotografies antigues

Sempre és interessant rescatar de la memòria documents gràfics que deixen constància de com era el nostre territori i de com vivien els nostres avantpassats.

D'una part, amb aquest recull gràfic es constata el que, podríem dir, fou el primer període fotogràfic del litoral gironí, un temps en què eren, sobretot, els fotògrafs locals els encarregats d'enregistrar la vida, el paisatge i els costums de la gent. Una forma de vida que es va mantenir fins als anys cinquanta, quan el *boom* turístic ho va capgirar tot i va donar pas a un segon període en què l'arribada de l'òfset a la impremta i del color a la fotografia van reemplaçar

els artesans locals de la imatge per grans empreses editores i gràfiques de postals. Amb el pas del temps, els uns i els altres s'han convertit en notaris d'un paisatge contínuament canviant.

D'altra banda, aquests documents fotogràfics comentats per l'escriptor i historiador Gerard Bussot, també un expert rescatador de velles imatges, no constitueixen solament una visió i una lectura melancòliques de temps passats, sinó també un recordatori de com n'era de diferent el nostre litoral a principis del segle xx, un punt de referència de la nostra evolució com a societat que gestiona un territori i, en conseqüència, un seriós avís que cal actuar ràpidament perquè la situació se'ns escapa de les mans. Com bé diu el títol, es tracta d'una

«Costa Brava desapareguda» en molts aspectes. De la indústria surera predominant llavors pràcticament no en queda res. La pesca i els recursos que oferia el mar han davallat enormement i les flotes locals s'han reduït fins a arribar al mínim. El turisme, que durant la segona meitat del segle xx i fins ara ha estat el principal i gairebé únic recurs econòmic, ha entrat actualment en eclosió pels múltiples problemes a causa d'una explotació abusiva, la sobrepoblació creixent i el canvi climàtic provocat per nosaltres mateixos.

S'imposa urgentment, doncs, tornar a fer una mirada crítica a aquestes velles imatges des de les quals els fotògrafs que les van captar i la gent que hi figura sembla que ens enviïn un missatge reprova-tori tot preguntant-nos què pensem fer amb el llegat que ens han transmès.

AUTORIA DESCONEGUDA / AMBL

Introducció

IMATGES D'UNA COSTA BRAVA D'ANTANY, GENUÏNA I SINGULAR

Gerard Bussot i Liñón

Heus aquí un ampli recull de fotografies antigues sobre les poblacions i barris mariners que conformen la Costa Brava. Aquesta denominació que avui dia és tan reconeguda, que s'estén des de Portbou fins a Blanes i abraça tres comarques del litoral gironí (Alt Empordà, Baix Empordà i la Selva), va ser batejada pel periodista Ferran Agulló en un article a *La Veu de Catalunya* el 1908. Sens dubte, Agulló va saber resumir en tan sols dos mots la

naturalesa d'aquesta costa arran de mar, configurada per penya-segats, roques, coves, cales i platges. En definitiva, la natura pròpia elevada al grau d'una sublim bellesa que podia haver estat permanent i invariable, però que l'ésser humà ha transformat en benefici propi.

És per això que el llibre que teniu a les mans amb el títol de *Costa Brava desapareguda* té el propòsit de fer-nos veure i al mateix temps reviu el que havia estat i ja no és, perquè s'ha alterat o modificat. En realitat, aquestes imatges ens fan reflexionar al voltant de si ha valgut la pena la transformació del seu entorn. Arribats fins

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS ENRIC BRUGUERA MARTÍ

CALELLA DE PALAFRUGELL

A la pàgina anterior, la platja o port d'en Calau amb diverses embarcacions a rem i a vela damunt la sorra. Més endarrerida, la platja de Port Bo, separada pel pedruscall de s'Encantat, i al fons, la de Malaespina. Hi destaca l'edifici original de les voltes d'un sol pis amb els arcs de mig punt que havien aixoplugat la subhasta del peix.

RECOLLIR L'ART

Pescadors recullen l'art en una platja de la Costa Brava. Tirar l'art era un antic mètode de pesca d'arrossegament que practicaven les famílies més necessitades. Dues barques transportaven la xarxa dins del mar i l'encerclaven fins a retornar-la cap a la platja. Allà, una vintena de persones l'anaven estirant fins a recollir tota la pescada.

BENET FONOLLERAS BRUNET / AMR - COL·LECCIÓ BENET FONOLLERAS BRUNET

aquí, podríem dir que, segons la filosofia de l'essència de tot allò que hi ha en una cosa d'inalterable –en aquest cas, la Costa Brava–, malauradament no ha estat així.

Per aquest motiu, les imatges que es reproduïxen en aquesta publicació són d'un gran interès (de finals del segle XIX al començament-mitjan segle XX). Paisatges i pobles amb els seus barris mariners, la seva gent o vells oficis, com també la vida quotidiana del veïnat arrelada a la terra i al mar, van quedar reflectits en els objectius de les càmeres d'aquells fotògrafs arribats de molt lluny. Imatges genuïnes i inalterables d'uns moments que van saber captar aquells professionals de la fotografia en tota la seva essència i que avui podem admirar.

Quan aquests intrèpids fotògrafs es desplaçaven cap a pobles o llogarets allunyats dels seus domicilis, ho solien fer sobre muls o ases, carregats amb tots els estris i aparells fotogràfics. Sense por d'exagerar, podríem dir que s'assemblaven més a exploradors arribats a llocs in-

hòspits deixats de la mà de Déu, que no pas als pulcres fotògrafs de ciutat –que també ho eren– amb els seus estudis i decorats a peu de carrer (hi havia veritables dificultats per arribar a moltes poblacions de la Costa Brava, atesa la deficient xarxa de camins).

De tots aquests professionals de la imatge, que també en podríem dir «documentalistes», autors de la major part de les fotografies que es publiquen en aquest llibre, en destacariem tres: Valentí Fagnoli Annetta (1885-1944), Ricard Mur Dargallo (1875-1939) i Lucien Roisin Besnard (1884-1943). A les seves plaques fotogràfiques, configurades per unes làmines de vidre i recobertes d'una emulsió sensible a la llum, hi van deixar el testimoni gràfic –i històric– del que havia estat l'entorn natural de la Costa Brava abans de la transformació del seu paisatge. També de la manera de viure, tant en l'àmbit rural com a marina. L'èpica d'una època amb unes imatges d'un altre temps.

FOT. B. FONOLLERAS / COL·LECCIÓ FRANCISCO GIRO

L'ALT EMPORDÀ

Entre serres, plana i aiguamolls neix l'origen ancestral de la comarca

La costa alt-empordanesa que atermena la Costa Brava s'estén des de més amunt del cap de Portbou (punta de l'Ocell), a llevant, fins a arribar a la cala Montgó, a ponent. Enmig d'ambdós indrets es despleguen dues serres: la de Rodés, al nord –perllongament de l'Albera–, i el massís del Montgrí, al sud, on predomina la vegetació de rouredes i alzinars. Al centre, l'extensa plana abraça el golf de Roses amb grans superfícies d'aiguamolls i on desemboquen els rius Muga i Fluvià. En aquest espai se situen una sèrie de pobles de forta tradició marinera: Portbou, Colera, Llançà, el Port de la Selva, Cadaqués, Roses, Castelló d'Empúries-Empuriabrava, Sant Pere Pescador i l'Escala. Alguns dels seus orígens cal cercar-los en els assentaments ancestrals de les colònies grega i grecoromana; d'altres, al llindar de l'alta edat mitjana i l'època baixmedieval. Però hi ha viles que van anar creixent a redós de petits ports naturals, en terrenys accidentats i deshabitats, lluny dels nuclis urbans existents, tot creant noves entitats de població a partir de l'establiment de barraques de pescadors (segle XVIII) –Portbou, de Colera; el Port de la Selva, de la Selva de Mar– o de veïnats amb forta personalitat urbana: port de Llançà o l'Escala, barri pescador de Sant Martí d'Empúries. Amb tot, el vincle d'unió d'aquestes poblacions ha estat l'activitat relacionada amb la pesca, avui força migrada i reconvertida en una economia basada en el turisme.